

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Redactie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29b, Rotterdam-7

K. B. HOLWERDA — DOORN

„Abraham ontdekt de God van ons leven“

Radiotoespraak voor de N.C.R.V. op 17 juni 1974

(2 - slot)

De moeilijke vraag van Izaäk komt: „Vader, waar is het offer?“ Ik mag niet zeggen, dat Abraham zijn zoon misleidt. Misschien heeft hij de hartverscheurende werkelijkheid voor de jonge ogen nog enigszins bedekt. „De Here zorgt daarvoor, mijn zoon“. Maar wat heeft Izaäk gevóeld? Gedácht misschien aan deze mogelijkheid? Het gebeurde toch, ook om hem heen in Kanaän?! Heeft zijn vader hem met die ingehouden woorden ge-seind: „Jongen, áls dat verschrikkelijke gebeurt, dan is Hij nog Góð?! Wist de zoon net zo goed als de vader hoe benauwend de gang naar Moria was? „De Here zorgt ervoor“, — dat is verstikkend als God komt aan je enige, die je lief hebt. Maar ook, als je bedenkt het kind van díe rekening te kunnen zijn!

Ik ben er niet zo zeker van — zoals veel kinderbijbels willen doen geloven — dat bij de bouw van dat altaar nog zoveel te zeggen viel. Béiden wisten dunkt me niet beter, de vader én de zoon, dan dat als God voor een offer zorgt, je zelf dat offer kunt wezen! Zo ligt Izaäk op het altaar. Abraham grijpt het mes!

En dán is daar God, de ware God. Hij zegt: „Abraham, houd op! Nu weet Ik, dat ge me vreest bóven alles! Maar doe hém niets! Zo is het genoeg. Gij hóeft niet Abraham! Want ik wil wéten of ik de enige voor u ben! Maar, Abraham, Ik ben de God, die ánders is. Ik ben de God die gééft, zelf“.

En Abraham kijkt om zich heen, ziet de ram, verstrikt met de horens in de struiken. En offers die in plaats van zijn zoon. Dáár leert hij het, en Israël, en wij: er mág vervanging wezen! En díť is de ware God, die daarvoor Zelf zorgt! Brandoffers en offers voor de schuld, jazerker. Maar God

vraágt ze van geen mens. Hij gééft ze aan de mens! God is niet de onmogelijk veeleisende! Maar de God die alles gééft! En die alle schulden vergeeft. En dát heeft Abraham gezien en beleden. Als Góð ertussen komt en zelf vervanging biedt, — dan leert Abraham zijn grote les. Dan ontdekt hij, dat God niet ijskoud mensen waagt aan zijn eer. Maar dat zijn eer is: mensen redden! Die het leven schonk aan hemel en aarde, geheel alleen, als Hij op weg gaat om de wereld te redden van verderf en schuld, dan is Hij het weer alléén, die álles geeft! Dát moest Abraham, Gods vriend, als een wonder weten. Abraham ziet hoe wáár zijn woorden, straks tot de jongen, nu zijn: DE HERE ZORGT ERVOOR, mijn zoon. Hij nóemt die offerberg zelfs zo. En daaraan kunnen we zien: hier heeft Abraham de ontdekking van zijn leven gedaan. Hier keek hij God in de ogen en in het hart. De God, die gééft! De onuitsprekelijke verrassing. Israël houdt er een gezegde aan over: over zijn God, de andere, de werkelijke. Verwonderd zullen ze altijd weer zijn, als de altaren roken, en Góð vervanging biedt. Dan zullen ze elkaar aanzien en het zeggen: er wórdt in voorzien, door de HERE zelf, op zijn heilige berg.

Dit is het unieke van God. Daarom is Hij niet te vergelijken met welke god en macht in de wereld ook. Als het gaat om onze wijding aan God, om het offer voor onze schulden, om ons léven, dan voorziet de Here zelf daarin. Het ándere van Israël, van de Chr. gemeente, is heel simpel: het andere van Góð. En dat doorbreekt totaal wélke oude of nieuwe godsvoorstelling ook! Dat heeft geen mens bedacht. Zo heeft God zich geopenbáárd! Aan Abraham, zijn vriend, allereerst. Want deze God heeft een welbehagen in mensen! En nu zie ik, dat dit bericht bijbel is. Bericht van God, de Vader van Jezus Christus door den Hei-

lige Geest. Want nú zie ik út de verrassing van Abraham komen de waarheid van Jezus Christus: God voorziet er zelf in, Abraham heeft het voorgezegd aan allen, die door het geloof kinderen van hem zijn, naar de belófte erigenamen!

En dan worden zelfs de woorden van Gen. 22 gestoken scherp: ga, neem uw enige, die ge liefhebt! God heeft het Abraham en Israël en ons gezegd om ons te brengen op Zijn spoor. Die eis: neem uw enige, uw geliefde, — die heeft God tenslotte alleen aan Zichzelf gesteld! Je leest in het N.T. van de grote vertrouwelijkheid van Jezus Christus met zijn Vader. Maar je leest ook, dat die Christus zonder protest ondergaat aan alle kwaad van deze wereld. Je leest, dat de spijkers jagen door zijn vlees, dat de dood drenst in zijn bloed. Je hoort Hem roepen: mijn God, mijn God... Maar dàn antwoordt niemand. De Vader grijpt niet in om het mes te keren! Want tóen op Golgotha gebeurde wat Izaäk vrij maakt. En Israël. En wíe er vandaag maar een kind van déze God wil zijn! Toen gebeurde wat God liet ontdekken door Abraham, zijn vriend, en wat Hij bevestigt van kind tot kind: de HERE zorgt er zelf voor. In de overgave van Christus Jezus in de dood! Dat is het evangelie ook vandaag. Voor ieder die het aandurft zijn godszich over te geven aan die God, voorstellingen eraan te geven. Om die er zelf in voorzien heeft. Abrahams moeilijkste reis werd Gods diepste openbaring aan hem. En deze dingen zijn geschreven opdat ook u gelooft. En door dat geloof het leven hebt in de Naam van deze God. Die naam is Jezus Christus, de enige Naam, die gegeven is, waardoor wij moeten behouden worden.

Gebed

Here God, wij prijzen U. Want in en door uw Woord verlost U mensen van hun waanideeën over U. U rafelt de leugens uiteen, die ons tot wanhoop zouden brengen over U. Wij danken U, dat het U daarom gaat in de verkondiging van uw evangelie.

Wij bidden U: geef, dat dit verrassend evangelie van profeten en apostelen gehóórd wordt! Uit uw Woord blijkt, dat U een welbehagen hebt in mensen. Dat zij uw lieve lust zijn, de inzet van héél

uw werk op deze wereld. Het blijkt, dat U de kramptoestanden kent, die de wereld en de mensen teisteren en dat U er raad mee weet, raad út weet. Want U alleen tornt er tegenop door het Woord van uw Geest.

En daarom durven we U ook bidden. Bidden voor deze wereld en haar bewoners, dat U ons allen verlost van de leugen over U en onszelf. Bidden voor de regeerders van deze wereld, dat ze wijsheid zoeken bij U. Heer, we weten wel: ze komen vaker in het nieuws als onderwerp van kritiek dan als onderwerp in ons gebed aan u. Daarom bidden we U nu voor hen en voor de volkeren: maak U bekend als de Enige die de waan doorbreekt en die het leven geeft in Jezus Christus.

We bidden U voor wie ziek zijn. Misschien al lang, geteisterd, ontluisterd. Dat kan verstikkend zijn. Here. We bidden U voor de mensen, die het niet meer zien zitten, die wanhopig zijn. Here God, openbaar U. Als de enige, die het allemaal weet en kent en die werkelijk verlost en redt. Voor zieken bidden we, dat U ze redt van de dood. En ook als U een andere weg gaat, dat U ze dan uitkomst geeft in de dood. In dat éne, dat U de handschoen hebt opgenomen tegen zonde en dood en verderf en ellende! En dat U niet eerder rust, dan dat de aarde verlost is, vol van de kennis van U in levende mensen.

vervolg op pag. 308 - 1ste kol.

In dit nummer:

Pagina 307

Ds K. B. Holwerda,
„Abraham ontdekt de God van ons leven“ (2 - slot)

Pagina 308

Ds H. Smit,
De véle brieven en het éne Nieuwe Testament

Pagina 309

Drs B. Kristensen,
Wat is Sensitivity-Training? (2)

Pagina 310-311

D. W. L. Milo,
In den ruigen Biesbosch
Ds B. Wielenga,
De prediking van de Nadere Reformatie

Pagina 312

Prof. C. Veenhof,
Rondom de abortus-kwestie
Ds C. P. Plooy,
Over Van Ruler

De véle brieven en het éne Nieuwe Testament

■ Zelfstandigheid en isolement

Waarschijnlijk hebt u net al ik wel eens een gemeente-diskussie meegemaakt over de vernieuwing of verandering van de bestaande liturgie. En mogelijk hebt u het ook wel beleefd, dat iemand daarbij de vraag stelde, of je deze of gene verandering eigenlijk wel kon invoeren zonder overleg en ruggespraak met de zusterkerken. Het is me opgevallen, dat op een dergelijke vraag vaak nogal heftig wordt gereageerd. Zo in de geest van: „We zijn toch zeker een zelfstandige kerk? De andere kerken hebben bij ons de dienst niet uit te maken! Wij hebben geen boodschap aan hen, zij hebben geen boodschap aan ons!“. Met die zelfstandigheid ben ik het eens. Maar toch heb ik het gevoel, dat zo'n antwoord veel verder gaat dan een beklemtoning van zelfstandigheid! „Zij hebben geen boodschap aan ons, wij hebben geen boodschap aan hen!“ — dat is maar geen zelfstandigheid, neen, dat is een „splendid isolation“, een kerkelijk isolement. En ik geloof stellig, dat we die beide — zelfstandigheid en isolement — goed uit elkaar moeten houden!

■ De véle brieven

Paulus heeft vele brieven geschreven. Aan de gemeente te Rome, aan de gemeente te Corinthen, aan de gemeente te Thessalonica, enzovoort. Johannes krijgt de opdracht te schrijven aan de zeven gemeenten in Klein-Azië: naar Efeze, en naar Smyrna, en naar Pergamum, ... (Openb. 1:11). We zien in het vervolg, dat elke gemeente

Vervolg van pag. 307

Wij bidden U voor uw gemeente op heel deze wereld. Breidt U haar uit. Laat uw verlossing doorbreken in alle krampachtige toestanden waar de mensheid onder gebukt gaat. Laat uw kinderen in blijde verrassing uw Woord verkondigen en doen, totdat Jezus terugkomt.

Here, de zegen voor alle volken der aarde is úw onderneming blijkens uw eed aan Abraham, uw vrind. Laat dat werk van U op heel de wereld blijken! En zend Hem, Uw Zoon Jezus Christus, om uw grandioze onderneming te voltooien. Tot uw eer, die is: redding van de mensen. Amen.

Kerkelijk Leven

wordt aangesproken al naar gelang van haar behoeften, noden en zonden.

Elke gemeente een eigen, duidelijk aan haar geadresseerde brief! Uit die manier van adresseren kan al blijken, dat iedere plaatselijke gemeente als een komplette kerk moet worden beschouwd en als lichaam van Christus. Door het apostolische woord spreekt de Here iedere kerk rechtstreeks aan en is iedere kerk direkt met Hem verbonden. Terecht leiden we daaruit de **zelfstandigheid** van de plaatselijke kerk af. Zelfstandigheid in die zin, dat geen enkele instantie zich tussen het apostolische woord en de gemeente in kan wringen. De band met de sprekende Heer is direkt! Zelfstandigheid dus. Maar kun je die zelfstandigheid uitleggen als isolement? Is het waar, dat de kerken „geen boodschap aan elkaar hebben“? Het tegendeel is, naar het mij voorkomt, duidelijk aan te tonen.

■ Het éne Nieuwe Testament

Wanneer we onze aandacht even richten op Paulus' brieven aan de Corinthiërs, dan blijkt ons terstond, dat de gegevens over afzender en adres van de brieven serieus bedoeld zijn. Paulus schreef echte brieven aan een echte gemeente. Het gaat over de genade, die God aan **Corinthe** (en omstreken) bewezen heeft. Het gaat over zonden, die in **Corinthe** voorkomen. De vermaning is tot de **Corinthische** christenen gericht. Zou het — menselijk bekeken — zo vreemd geweest zijn, als de Corinthiërs die brieven, die zo overduidelijk aan **hen** gericht waren, ook maar in hun **eigen** „portefeuille“ hadden willen bewaren? „Wat hebben andere kerken te maken met **onze** zonden en met een vermaning die aan **ons** gericht is?“

Zo beschouwd is het eigenlijk een wonder, dat het tot het Nieuwe Testament gekomen is, tot een bijeenzameling van al die verschillende geschriften, die ieder — in eerste instantie — zo duidelijk (soms zelfs **pijnlijk** duidelijk) aan een bepaalde konkrete gemeenschap gericht waren!

De leiding van de Heilige Geest! Inderdaad. Hij heeft ervoor gezorgd, dat elke brief aan een **bepaald** adres werd verzonden. Hij heeft ervoor gezorgd, dat elke brief zijn dienst ging verrichten aan **alle** kerken van Christus. Hij heeft bewerkt, dat het konkrete woord voor deze of gene plaatse-

lijke kerk zijn doorgang en zijn doorklank kreeg in de richting van alle kerken. Ja, dat heeft Hij gedaan!

Maar de Geest werkt in de geschiedenis. En Hij gebruikt mensen. Hij heiligt hun gedachten en hun inzet aan de dienst van God. En Hij verbreekt het verkeerde in het mensenberaad. Het verkeerde: De gedachte, dat de Corinthiërs hun **eigen** brief hebben ontvangen en dat er toch ook nog zo iets is als een briefgeheim... „En daarom hebben we geen boodschap voor de anderen, evenmin als zij er één hebben voor ons!“

Als die gedachte — we spreken naar de mens! — het gewonnen had, dan hadden we geen Nieuwe Testament gehad! Maar de Heilige Geest heeft de heerschappij van deze gedachte verhinderd. Daarvoor moeten we dankbaar zijn. Want daarbij ging het om niet minder dan onze redding!

In de Openbaring aan Johannes hebben we iets merkwaardigs. We vinden daar de zeven brieven, aan elke gemeente één. Zeven echte konkrete brieven aan echte gemeenten. Maar tegelijk worden ze in de Openbaring reeds als **verzameling** aan ons doorgegeven. De brief voor deze en gene konkrete gemeente komt naar ons toe als vermaan en troost voor **ons**! De Openbaring zou men als zodanig een mikro-kanon kunnen noemen, een verzameling in het klein!

Konkreet vermaan — woord voor allen!

■ Zelfstandigheid — géén isolement!

Wat leren we daaruit over het werk en de wil van de Heilige Geest?

Hij laat het Woord zeer konkreet aan een gemeente bedienen, maar Hij laat dat woord niet in die gemeente opsluiten.

Hij laat ons de zelfstandigheid van iedere gemeente duidelijk zien, maar Hij zegt ons ook dat zelfstandigheid niet identiek is met isolement.

Wat een bepaalde gemeente voor **eigen** gebruik van Hem ontvangen heeft — aan vermaan, troost, voorlichting —, het moet doormeten naar de anderen om **allen** te dienen.

■ Wij vandaag!

Natuurlijk hebben wij geen apostolische brieven meer uit te wisselen en te verzamelen. Wij hebben wel te maken met inzichten, die uit de Schrift geboren zijn, met vruchten, die door het Woord in de gemeente zijn gewerkt. Toch zou het vreselijk zijn, als onder ons een mentaliteit ontstond, die — ware het mogelijk! — de vorming van het Nieuwe Testament zou hebben verhinderd! Als men van ons zou moeten zeggen: „God zij geloofd en geprezen, dat zij **toen** niet hebben geleefd, want dan zouden wij **vandaag** de Schrift niet hebben!“ En in die mentaliteit zitten we zomaar vast, als we nogal heftig en tegelijk erg argeloos beweren, dat we voor de andere kerken geen boodschap hebben en zij niet voor ons.

Neen, brieven uitwisselen behoort

Pastorale notities

Gecontroleerde gasten

In elke gemeente komt het voor, dat bij een Avondmaalsviering leden van elders de kerkdienst bijwonen: ouders die bij hun kinderen gelogeerd zijn, vakantiegangers, plotseling overgeplaatste militairen.

Als het goed is, zullen deze gemeentelieden van elders zich in een godsdiensttoefening, waarin ook de Maaltijd staat aangericht, verblijden. Ze zullen daarbij graag als gast mee willen aanzitten. En als er vóór de aanvang van de dienst gelegenheid toe bestaat hun wens aan de kerkeraad bekend maken.

Missen zij echter 't in vele gemeenten voor Avondmaalsgasten verplicht geachte bewijs, dat ze in hun thuisgemeente tot het Avondmaal gerechtigd zijn, dan ontmoet de broeder of zuster van elders bij kerkeraadsleden van de Avondmaalvierende gemeente soms een ernstig voorhoofdfronsen: eigenlijk kan het niet. Dit vergezeld met opmerkingen als: „Er moet toch controle zijn. Wij moeten de tafel des Heren heilig houden. Zonder een briefje zou ieder maar aan het Avondmaal kunnen gaan. Vindt u zelf niet, broeder of zuster? U kunt voor deze keer wel deelnemen, maar denk erom: voor het vervolg een bewijs dat u gerechtigd bent.“

In dergelijke situaties gaat er veel van het blij en dankbaar deelnemen aan de maaltijd in een andere gemeente verloren.

Waarom toch deze bureaucratie? We zijn zeker geen voorstanders van een open Avondmaalstafel.

In veel gemeenten bestaat de gewoonte om tijdelijk in haar midden vertoevende leden van elders, die tot het Avondmaal gerechtigd zijn, uit te nodigen als gasten mee aan te zitten. Ook hen dus, die niet in de gelegenheid waren daartoe een met een bewijs gedocumenteerd verzoek in te dienen.

Natuurlijk moet er in het huis des HEREN orde zijn. Maar er moet in de gemeenschapsoefening der heiligen ook een onderling vertrouwen zijn. En wie zou in een ernstige zaak als het verkondigen van Christus' dood van dat vertrouwen misbruik maken?

Bilthoven.

B. Telder

niet meer. Maar elkaar dienen met wat wij ontvangen, verstaan hebben — dat moet doorgaan. Zelfstandigheid mag niet tot isolement misvormd worden. De eigen kerkelijke verworvenheid mag niet als een privé-bezit in onze plaatselijk-kerkelijke schrijn worden bijgezet. Elkander dienen! Dat is de wáre interkerkelijkheid!

Het is onplezierig te lezen wat in andere kerkelijke kringen over de „buitenverbanders“ wordt te berde gebracht. Je struikelt over uitdrukkingen als „individualistische tendenzen“, „los zand“, enzovoort. Laten we niet denken, dat de critici automatisch ongelijk hebben! Laten we er in de kracht van de Geest voor zorgen en waken, dat ze geen gelijk gaan krijgen! Wanneer we het eens zijn over deze diepe kerkelijke verbondenheid, dan zullen we, dacht ik, ook met meer vrucht kunnen spreken over de inrichting van onze „kerkverbandelijkheid“!

B. KRISTENSEN — BAAMBRUGGE

Wat is Sensitivity-Training? (2)

Beschrijving ST

Een groep van 10-15 mensen is korte of langere tijd intensief met elkaar bezig (een weekend, soms onafgebroken achtereenvolgend, zonder slaap — de z.g. marathon, of een gehele week, of nog langer). Het gesprek gaat niet over zaken, niet over politiek of godsdienst, noch over het weer of een gezamenlijk te vervullen taak, **maar over elkaar**. De groep is ongestructureerd, men kent elkaar meestal niet, de trainer (soms de stimulator genoemd) stuurt alleen wat bij en stimuleert openhartigheid. De deelnemers doen het zelf, en willen leren van het materiaal wat het door hen zelf ontzettende groepsproces opwerpt.

Onmiddellijk in het oog vallen een klein aantal meer uiterlijke accenten, zoals de buitengewone nadruk die gelegd wordt op de 'hier en nu' situatie van het groepsproces. Verleden en toekomst lijken voor de deelnemers van een ST-groep verboden terrein te zijn, ja sterker nog: men doet soms of er helemaal geen verleden is geweest en of de toekomst niet mag worden binnengetrokken. Deze konzentratie op het 'hier' brengt met zich mee dat men het nadenken over de relevantie van de trainingsgroep voor de dagelijkse omgeving opschort, en er eigenlijk maar blindelings op vertrouwt dat het met die relevantie heus goed gesteld is. Misschien houdt dat tevens verband met de veronachtzaming van de inhoud, van meningen en overtuigingen, soms ook van gevoelens en houdingen. Men is slechts geïnteresseerd in het louter functioneren daarvan binnen het groepsproces. Een voorbeeld: met grote stelligheid, en zelfs met een zweem van fanatisme, verkondigt een van de deelnemers haar politieke overtuigingen; de groep, reagerend op haar uitlatingen, lapt de inhoud van haar politieke houding aan z'n laars, maar gaat uitvoerig in op de autoritaire wijze waarop zij haar mening verkondigt; de stemverheffing, de blik in de ogen, het naar voren schuiven, op het puntje van haar stoel, eisen stuk voor stuk de volle aandacht van de groep; niet haar mening, maar de manier van doen vormt het leermateriaal van de trainingsgroep.

Voorts vallen spoedig in het oog de pogingen van de trainer om het terugkoppelingsproces op gang te brengen. In het terugkoppelen ziet men de kern van het leerproces. Na de stimulans van de trainer moeten de groepsleden zelf dit proces in handen nemen. Zij gaan zich rekenschap geven van de gevoelens en motieven die hun deelname in de groep beheersen. In een goede trainingsgroep waakt de trainer ervoor dat het terugkoppelingsproces op het neutrale vlak blijft. Immers, hoe gemakkelijk komt men er toe om toch zich tot waardeoordelen te laten verleiden of om als amateuristen diep-

tepsychologie te beoefenen. Met alle gevolgen van dien. Op zo objectief mogelijke wijze wordt de een uitgenodigd te beschrijven hoe de ander op hem of haar overkomt. Eerlijkheid en openhartigheid vormen de leidraad, die zowel langs toppen van warmte en vreugde voert als door dalen van agressie en irritatie. Hard wordt gewerkt om een klimaat te scheppen waarin alle deelnemers zich thuisvoelen, een niet-dreigend klimaat. De trainingsgroep moet de tegenpool vormen van de harde, competitieachtige maatschappij, waar de 'survival of the fittest' wordt gestreden. In de trainingsgroep worden de menselijke relaties op hun mogelijkheden beproefd. Het doel waarnaar gestreefd wordt is de optimale ontwikkeling van wederkerige relaties. De rol van de trainer komt niet altijd even duidelijk uit de verf. In principe is hij belast met een speciale verantwoordelijkheid om de deelnemers te helpen van hun ervaringen te leren. Dat het gevaar van manipulatie hier op de loer ligt behoeft weinig betoog.

Laten we een aantal belangrijke kenmerken eens op een rijtje zetten.

- de groepen zijn bijna altijd klein, gemiddeld twaalf leden. Dikwijls komt men als onbekenden van her en der bijeen.
- de groepen zijn in principe ongestructureerd; geen officiële leider, geen taakverdeling, geen welomlijnd programma.
- de trainer funktioneert als een soort stimulator van het groepsproces; hij vangt mensen op als dat nodig is. Leermateriaal is het materieel dat door het groepsproces zelf wordt opgeworpen.
- de gesprekken gaan niet over zaken, niet over politiek of godsdienst, niet over het weer of een gezamenlijk te vervullen taak, maar over elkaar, en over het groepsproces, zoals het zich 'hier en nu' onder de ogen van de deelnemers voltrekt.
- via openhartig gesprek (en soms lichamelijk contact) komt men nader tot elkaar. Men

ontziet elkaar niet. Gevoelens jegens elkaar worden vrij geuit, wat soms erg moeilijk is. Men wordt dringend verzocht zich zo veel mogelijk voor de groep te openen. Pas wanneer alle deelnemers zichzelf durven bloot te geven en elkaar als mensen au seieux nemen, worden de zorgvuldig aangeleerde verdedigingsmechanismen, die ons masker moeten beschermen, overbodig.

- er wordt („bijna spontaan”, zeggen de trainers) gestreefd naar een klimaat van veiligheid en wederzijdse aanvaarding. Alleen in dat klimaat kunnen harde noten gekraakt worden, kunnen ideaalbeelden worden afgebroken en tot realistische proporties worden teruggebracht, kunnen identiteitskrisen worden opgevangen en maskers worden afgezet.
- leerzaam is het groepsproces vooral wanneer stelselmatig wordt 'teruggekoppeld', d.w.z. wanneer de deelnemers elkaar de spiegel voorhouden van hun gedrag en te horen krijgen hoe hij of zij bij de anderen overkomt. Ongewenste gedragspatronen of karaktereigenschappen worden zodoende aan de kaak gesteld en kunnen eventueel worden vernieuwd.

Laten we om de gedachten te bepalen, een zo scherp mogelijke omschrijving van sensitivity-training trachten te geven. In deze omschrijving blijkt ook de betekenis van de naam, gevoeligheidssoefening.

Een door een kleine groep op gang gebracht proces van wederzijds ontmoeten, meten, af tasten, botsen, terugkoppelen en aanvaarden; met als doel de gevoeligheid voor wat er leeft in jezelf en in de ander te scherpen, de ogen te openen voor de diepe en rijke ervaringen die menselijke relaties kunnen bieden en voor de typische eigenaardigheden van groepsprocessen en hoe daarin zelf doelmatig in mee te functioneren. Daarbij wordt tijdelijk het 'gevoel' uit de menselijke totaliteit van verstand, geweten, wil en geloof naar voren gehaald. Het einddoel is tweeledig:

- a. persoonlijke ontplooiing
- b. betere funktionering van intermenselijke relaties, en van organisaties.

Er blijken twee hoofdtypen van trainingen te bestaan. Het eerste hoofdtype (dat vlak na de oorlog ontwikkeld is in de Amerikaanse National training laboratories) wordt in het algemeen 'relatie-training' genoemd en legt de nadruk op einddoel b. Het tweede hoofdtype (ook ontwikkeld in Amerika, in Esalen, Californië) wordt 'encountergroep' genoemd of 'menselijke groeigroep', en legt de nadruk op einddoel a. Meestal komen in de praktijk de beide typen gemengd voor.

Een van de merkwaardigste aspecten van sensitivity-training moet tenslotte nog aan de orde worden gesteld. Last but not least! Het is een aspect wat bijna niet onder woorden gebracht kan worden en toch zo kenmerkend voor

alle vormen van groepstraining, dat een poging gewaagd moet worden. Het gaat over de sfeer in de groep. Niet dat deze dermate uitzonderlijk is dat iemand die nog nooit aan sensitivity-training heeft deelgenomen er niets van kan begrijpen. Uit het dagelijks leven kennen we allemaal momenten die lijken op de sfeer in de trainingsgroep. Maar wat in het dagelijks leven slechts sporadisch voorkomt en vaak gemeden wordt, is hier schering en inslag en wordt zelfs bewust tot stand gebracht. Na een uur, soms pas na een dag, soms al na een paar korte ogenblikken, is het er al; de fundamentele ontmoeting met elkaar. Het is de sfeer van het moment, waarop niets, maar dan ook niets meer te verliezen is, waarop alles op het spel staat: mijn eigen identiteit, de relaties die van essentieel belang zijn, met mijn vrouw of man of vriend, mijn toekomstdroom, en mijn diepste religieuze verlangens en gevoelens. Met één klap kunnen ze vernietigd worden, de spanning is voor alle deelnemers naar een toppunt gestegen. Als het even stil is, kun je een speld horen vallen. De gelaatstrekken op de gezichten laten een diep spoor in de herinnering achter. De ogen spreken een taal van verwachting en dodelijke ernst. Er vallen woorden die niets meer verbergen, maar feilloos doel treffen. Wie even verslapt voelt slechts een rilling van huiver door zich heen gaan, die hem onherroepelijk tot de werkelijkheid van het groepsgebeuren terugvoert. Iedere vorm van vrijblijvendheid is als gras dat door vuur verschroeit. Geen deelnemer die de verzengende hitte bespaard blijft of de blik van allen ontloopt. Dit groepsgebeuren is een waagstuk dat zijn weerga niet kent. Geen mensenlevens die op het spel staan, maar mensenzielen en omdat een ieder inbegrepen is komt koelbloedigheid niet voor. Alles kan mis gaan, maar ook alles kan goed gaan. Sommigen voelen het aankomen dat een stuk leven van vroeger wordt afgesneden en dat relaties van daarvoor gewoon ophouden te bestaan. Anderen heeft het overvallen en raken in panische angst, waar de groep hen soms slechts ternauwernood uit kan bevrijden. Maar juist die ervaring dat de groep op zo'n moment in staat is haar leden vast te houden en op te beuren, wordt meestal als een verrassend wonder ervaren...

Is het dan vreemd dat veel deelnemers deze groepservaring als een mijlpaal in hun leven beschouwen en vaak hartstochtelijk terugverlangen naar nieuwe groepservaringen? Is het vreemd dat andere deelnemers, eenmaal terug in het alledaagse leven, zich in de kou voelen gezet? Dat velen niet in staat zijn om hun ervaringen onder woorden te brengen? Dat sommigen zich als wedergeboren voelen, maar enkelen ook als verpletterd?

(wordt vervolgd)

D. W. L. MILO VIERHOUTEN

IN DEN RUIGEN BIESBOSCH

Als het morgenlicht is doorgebroken trekken ze de polder in. Kerels, uitgerust met geweren, patroontassen, jachtkleding en knielaarzen. Het gaat om de Dooyemanspolder en de Eyerwaard. Ze verzamelen zich bij de charmante mevrouw Truus, weduwe van een der recht-hebbende jagers. Daar worden ze ontvangen, van koffie voorzien en volgeladen met goede wensen en hartelijkheid. Het veldplan wordt besproken. De jagermeester geeft zijn aanwijzingen. De mannen gaan aan de slag.

Even later staan ze opgesteld voor de eerste drift. Elk van de „geweren” op een strategische post, of meetrekkend met de drijvers. In de lichte ochtendmist kunnen ze elkaar nauwelijks zien. Maar ze houden elkaars standplaats goed in het oog: er mogen vandaag geen schoten verdwalen.

Het blijft lange tijd stil op de kop van de drift. Aan de overkant van een wetering loopt een jonge losgebroken stier te struinen. Dat belooft wat voor de volgende drift, als de hond meegaat naar de overkant. Aan onze kant komt een jong paard kennis maken; dat belooft ook wat voor de toekomst — maar dan wat goeds. Kolossaal wat een houding, wat een gangen, wat een gebundelde energie wanneer het driftig ronddraaft. In de lucht gonzen muggen. Ze vormen op vijftig centimeter eenzelfde vliegbeeld als een fasant op vijftig meter.

En dan komen de eerste jachtklanken uit de verte. Blikkerige geluidjes door de mist, verdwaald over de wijde vlakten van de Biesbosch. Kreten dringen door: „tiro, tiro” en daar vallen enkele schoten. De drijvers geven het vliegwild aan met het oud-Franse „tire haut”, schiet omhoog. Wanneer daar zo nu en dan lopend wild rijst, roepen de drijvers „wartoe!”, waarschijnlijk van het plat-Duitse „warte oe” pas op; maar volgens sommigen komt het van het Franse „partout”: kijk uit, overall, Alevel, Duits of Frans — in den ruigen Biesbosch weten ze er wel wat van!

Wanneer de drijvers eindelijk vlakbij zijn, vliegen de laatste fasanten massaal op; dan donderen de geweren als bij een veldslag. De hond wordt geroepen; die moet de fasanten apporteren, een enkele loper opzoeken. En dan wordt de eerste buit gezien: machtig mooie vogels

en goed op kleur. Er zitten veel meer hennen bij dan kokken — hoe komt dat toch elk jaar? De een zegt: mannen zijn niet sterk genoeg. Anderen: de vrouwen weten zich beter te presenteren. De drijvers menen: de mannen weten zich beter te drukken. Tussen de drijvers zit een levensechte dominé; die zal het misschien weten? De dominé kijkt, denkt, zucht en zwijgt. Zo — die houdt nog even het odium der wijsheid.

De volgende drift wordt uitgezet. Gaan we naar de overkant? En dienen stier dan? Vrijwilligers gaan; althans om het gevallen wild te halen met de hond. Ze komen al gauw terug: de stier is niet te vertrouwen, wordt aggressief. Oei — en ge meugt er nie' op skieten! Maar het wild is binnen van de overkant.

Dan trekken ze maar naar een ander veld, om het daar te proberen. Boven op een vrachtwagen gezeten loeit de wind hun om de oren en bij elke bocht dreigt er een af te rollen. Het kan in oktober al knap koud zijn; ge kunt uwen hoed beter vast vatten. Daarom prettig om weer op de grond te staan, ergens in de luwte van het griendhout. En om zwijgend te worden uitgezet voor een enorme drift, die zo maar drie kwartier kan gaan duren. Ge kunt intussen rondom u zien.

Kijk, daar komt een stip aanrennen uit de naaste polder, waar vandaag ook de eerste drijfjacht wordt gehouden. De stip groeit en wordt een haas — een gezond haas. Die is de dans ontsprongen, denkt hij, als hij denken kan. Het haas toeft aan een slootwal. Dan duikt hij de berm af, neemt blijkbaar de sprong en vertoont zijn bol even later aan onze kant van de wetering. Braaf haaske, kom maar binnen, straks zult ge het goed hebben in onze wildwagen.

Daar komen wat eenden over. Er wordt op geschoten; niet verstandig, want ze vliegen veel te hoog. Het wild is te goed voor een speelschot. En duiven zijn er ook genoeg, blauwen. Een doorloopval in het struweel wijst op de aanwezigheid van bunzings of een verwilderde kat.

Nu laten de burens zich ook horen. Zitten ze in de Keizersguldenwaard of in het Kooike? Misschien in de Stenen Muur. Je hoort hun schoten als slagen op een blikken vat: soms drie-vier-vijf, soms een of twee slagen. En de zon doet pogingen om door te breken. De wereld wordt wijder, de kleuren worden dieper, de kille kou verdwijnt. De dag gaat mooi worden.

Na de tweede drift blijkt de oogst ook mooi te zullen worden. Het hoeft niet al te geweldig — er moet genoeg over blijven en het is de laatste drijfjacht nog niet. Ze durven dus even een korte rust te nemen en de gesprekken beginnen los te komen. Er loopt een meisje tussen de drijvers: de kleine Jeannine, dochter van een gastheer. Altijd leuk, wat onbedorven vrouwvolk tussen jagers en drijvers; dat houdt de gesprekken op goed niveau en voorkomt slechte praat.

—0—

B. WIELENGA — MARKNESSE

De prediking van de Nadere Reformatie

Allerwege wordt vandaag nagedacht en geschreven over de crisis in de prediking. In alle boeken en artikelen die zich met deze crisis bezig houden wordt gewezen op de concurrentie van moderne kommunikatiemethoden, op het verzet tegen wat genoemd wordt de monologisch-autoritaire structuur van de prediking, op de toenemende gekompliceerdheid van het leven, waardoor het gewoon onmogelijk wordt voor één man om in zijn preek daar recht aan te doen. Deze en andere factoren doen vandaag velen twijfelen aan de noodzaak, ja aan het bestaansrecht van de prediking. Tegen deze achtergrond vraagt de chr. geref. dr T. Brienens onze aandacht voor de prediking van de Nadere Reformatie (N.R.). Op dit onderwerp promoveerde hij 31 mei jl. in Kampen (Oudestraat). In zijn studie doet hij een onderzoek naar de klassifikatiemetho-

de zoals die binnen de N.R. gebruikt wordt.

J. Veenhof heeft in 1970 in dit blad geschreven dat de N.R. grotendeels nog een onontgonnen gebied is. W. van 't Spijker schreef onlangs in de Wekker in een bespreking van Brienens studie dat de N.R. een gekompliceerde beweging was die tenslotte verloopt, verglijdt, verwordt. Dit geeft al voldoende aan dat dr Brienens een uiterst boeiend maar ook bijzonder weerbarstig thema heeft aangesneden, dat, denk ik, in onze kringen geen algemene bekendheid zal genieten. Zelf ben ik er via A. A. van Ruler mee in aanraking gekomen, die opkomt voor een herwaardering van de N.R.

Dr Brienens heeft willen aantonen dat de N.R. een heel eigen preekmethode erop na heeft gehouden, die ook door verwante bewegingen, te denken valt bijv. aan het engelse puritanisme, niet in strik-

te zin werd gedeeld. Dr Brienens konklusie is dat met deze methode de N.R. zich ver verwijderd heeft van de inzet van de grote reformatie, van bijv. het werk van Calvijn. „Alleen via wezensvreemde invloeden kon de prediking van Calvijn worden tot wat ze was in de Nadere Reformatie.” p. 296. Ook staat de N.R. met haar klassifikatiemethode niet op één lijn met de bijbelse beloften-prediking, p. 297. Geen gering oordeel, te meer niet als men bedenkt dat een chr. geref. auteur tot deze konklusie komt en die op p. 234 van zijn studie schrijft: „Een kleine stroom (in de chr. geref. kerken) richt zich in de prediking op de klassen van de hoorders en spreekt hen met een heilsordelijk gestructureerde boodschap toe.

Voor alle duidelijkheid eerst even een plaatsbepaling van deze beweging. Ik geef de omschrijving

door waar dr Brienens zich bij aansluit: na de synode van Dordt 1618/19 drong deze beweging aan op voortgaande reformatie, gericht op de praktijk der godzaligheid, de heiliging des levens, het persoonlijk verkeer met God (zo A. F. N. Lekkerkerker). De N.R. verzette zich tegen de a-dordtse dorre en doodse orthodoxie waar wel de leer maar niet de beleving van de leer het volle pond kreeg. In hun prediking kreeg dit streven van de N.R.-predikers heel duidelijk gestalte.

Dr Brienens tekent uitvoerig hoe er in de kringen van de na-dordtse orthodoxie gepreekt werd. De explikatie nam vrijwel alle ruimte en tijd in beslag. En die explikatie was dan ook zeer uitvoerig met vertoon van veel geleerdheid, waarin op scholastieke wijze tot in het eindeloze werd geanalyseerd, terwijl de preken bol stonden van de polemiek tegen allerlei al dan niet vermeende tegenstanders, waarbij dan nog kwam de neiging tot allegoriseren. Bij Voetius kwam er verandering in dit vaste patroon. De voetiaanse predikers gaven ruime aandacht aan m.n. de aplikatie, de toepassing. Juist in die toepassing lag de kracht van de N.R.-prediking. In de explikatie vertoonden deze predikers vaak dezelfde manko's als hun andere kollega's. Maar in de toepassing werd breed

En nu alle jagers uit de luizen zijn moeten ze maar eens wat meer presteren: alla ze gaan een bietenveld door! In een lange rij, waarin de „geweren” tussen de drijvers zijn opgesteld, trekt het vier-, vijfhonderd meter ver als een kam door het veld. De benen hoog optillend om niet in het bietenloof te struikelen, aan elke laars een kilogram Biesboschklei, in de hand het steeds zwaarder wordend geweer, ogen voor en achter, rechts en links, zich steeds oriënterend op de nevenman, zich steeds richtend op het dijkhuisje daarginds, en voortdurend klaar voor een schot, wanneer daar een fasant opvliegt of als een haas rijst. En ja, de schoten vallen, het wild valt mee, de langharige Duitse Staande zwiept zich met reuzensprongen over de geweldige bietenplanten, apporteert braaf of veinst het wild niet te vinden, de drijvers moedigen hem aan, de jagermeester roept „afstand houden” en „richting bewaren” en dan wint de zon het van de morgenmist, overgiet alles met haar gouden vlammen en doet de deelnemers na tien minuten baden in hun zweet.

Met knikkende knieën klimmen ze tegen de dijk op. Daar staan ze onzeker te hijgen en bij te komen. Dat is me ook wat: dien ruigen Biesbosch met zijn zware glibbelklei en zijn brede sloten, zijn brandnetels en zijn griendhout, zijn prachtig gewas en zijn distels. Wat een uitzicht heb je daar op de dijk. Maar aan alle einders zie je hoogspanningsleidingen, lelijke tekenen van de moderne techniek. En daar staat de elektrische centrale met zijn zes pijpen, vier grote en twee hele grote. Daar is de boerderij van de Stenen Muur, daar ligt de Ruwen Henneppolder en daarachter, dat moeten de boerderijen van het Paulusland en Krijntjes Wei zijn. Of misschien wel van de Keizersguldenvoerd of de Braspenning — wie zal het zeggen? Alle polders staan vol welig gewas; allemaal zitten ze stikvol met prachtig wild.

En de Biesboschmannen zijn even prachtige natuurverschijnselen: sterk en zwaar en gul en hartelijk; met gezouten kwinkslagen op een ernstige ondergrond. De dominé past er machtig goed tussen. Zijn krullebol is in de war, zijn broek vertoont een aanzienlijk ventilatiegat, maar hij animeert de drijvers en drijfster met zijn stentorstem. Wanneer ze even de moed zullen laten zakken beveelt hij de kinderen Israëls, dat zij voorttrekken. En dan trekken ze voort.

—o—

Om een uur is het schaften geblazen. Voor ze het weten zijn ze terug op de boerderij van mevrouw Truus in Dooyemanswaard. De laarzen uit en op kousen naar binnen. En dan staan daar, in de propere kamer, de glazen en flessen op tafel, daar brandt de kachel, daar staan de zware stoelen klaar, daar bieden vrouwenhanden de hartige hapjes en hartige drankjes aan. En daar blijft het niet bij. De pan met deugdzame erwtensoep komt binnen, de belegde broodjes, de worst en de ham!

Dat is het moment, waarop je erg gelukkig kunt zijn. Gelukkig met deze schone wereld, waar nog zoveel prettige en hartelijke en be-

trouwbaare mensen in wonen. Gelukkig met de Brabantse gastvrijheid, de eerlijke taal, de onderlinge waardering, de heerlijke natuur. Allemaal geschenken van God.

Zo denkt de gastvrouw Truus er ook over: nooit van eenzaamheid geleden, altijd dankbaar op dit schone stukske schepping te mogen wonen met deze verrukkelijke vergezichten. Ze loopt naar het raam: „kijk dan zo'n landschap aan — is het niet kostelijk?” Jawel, de zon staat nu in alle kracht het landschap kostelijk te maken.

En neemt nog een broodje. En vat nog een tasken. Het is er voor bestemd. Vrouwe Truus verzorgt elk jaar de jachtlunch, als in de jaren dat haar man met zijn vrienden hier jaagde. Alles is gebleven zoals het was. Zo zou haar man het gewaardeerd hebben. Zo waarderen zijn vrienden het. En ze nemen nog een borreltje toe. „Nu kan het nog”, zegt de gastvrouw. Maar vanavond, als ze moeten rijden, krijgen ze er géén van haar!

—o—

Als allen hun bekomst hebben gegeten gaat de middag beginnen. De drijvers zijn nog wat malloterig, maar dat gaat wel over als het ernst zal worden.

Nu komen de lichte grienden aan de beurt, die afgewisseld worden door ander gewas en onland met manshoge brandnetels, onwaarschijnlijk hoge hanepoten en ander onkruid. De grond is vet en vruchtbaar. De drijvers, die uren door de zware klei lopen, geven tekenen van verzwakende energie. Een enkeling begint zachtjes te zeuren. De dominé en het meisje houden er de moed in en daarom blijven de anderen niet achter.

De „geweren”, dat zijn de jagers-met-geweren, raken ook door hun krachten heen. Bij het meezwaaien, het elastische heupwerk, de stevige stastand op de kleibodem, worden hun reserves aangesproken. De een krijgt schouderpijn vanwege de vele snelle werpschoten. De ander gaat misschieten, keer op keer: hij voelt terdege zijn rug. Wanneer prikkeldraad moet worden gepasseerd, of een vlonder overgestoken, of een steile glibberwand beklommen — dan helpen ze elkaar trouwhartig maar moeizaam. Er komt iets van verzadigde vreugde, de zon daalt snel, de wildwagen raakt vol, de nazoek gaat steeds meer tijd kosten. De laatste loodjes wegen het zwaarst.

Maar als het gezelschap in de Dooyemanswaard is beland en de oogst uitgelegd — dan klinkt de jachthoorn als een klok: het tableau wordt plechtig doodgeblazen. Een schone oogst wordt verdeeld. De gasten krijgen enkele stuks wild geschonken. Ze prijzen de drijvers, bedanken de gastheren, nemen afscheid van de gastvrouw.

Dat is het einde van een verrukkelijke oogstdag, een rijpe oktoberdag. De najaarskleuren worden vaal in het wijkend daglicht. Er staat weer wat mist op de velden. De wereld wordt kleiner en kleiner.

uitgehaald om de hoorders de heiligheid Gods en de eigen zondigheid voor ogen te stellen. Aangedrongen werd op een hartelijk, persoonlijk en gevoelig kennen van de waarheden der leer en de gemeenschap in Christus. Maar dan ook vanzelf zijn gevolgen moest hebben in de praktijk van het leven.

Ook de oproep tot zelfonderzoek ontbrak niet. De boete-toon klonk zwaar in deze prediking.

Als verzet tegen de burgerlijke dommel waarin de kerk na Dordt 1618/19 gevallen was, was deze inzet van de N.R. heel goed te begrijpen. Ook het verzet tegen een kennis der waarheid zonder doorleving daarvan valt niet moeilijk te aksepteren. Terecht zag de N.R. in dat de zuiverheid van de belijdenis, hoe noodzakelijk ook en ten eerste door de Schrift geboden, nog geen waarborg is voor een Godverheerlijkend leven, p. 72.

Deze inzet en aanzet van de N.R.-prediking mag vandaag zeker nog aandacht hebben. W. van 't Spijker schrijft t.a.v. het geheel van de N.R. (de Wekker, 2-8-'74, p. 328): „Daarom is de Nederlandse Beweging van de Nadere Reformatie te beschouwen als een poging tot werkelijke reformatie van heel het leven. De eerste vertegenwoordigers ervan waren ook

de vertegenwoordigers van de Reformatie”. Vandaar de moeite en de relatie tussen de Reformatie en de N.R. te schetsen. „Men komt hier nooit uit, wanneer men niet binnen de Nadere Reformatie zelf een duidelijk onderscheid aanbrengt tussen een eerste en tweede periode”. En: „Maar in haar eerste aanzet is de beweging zuiver reformatisch”. Vandaar ook dat wij zeker veel kunnen leren, nog altijd, van deze eerste aanzet.

Maar op die eerste aanzet kwam een minder te waarderen vervolg, waar dr Brienens ons uitvoerig over inlicht. De aandacht werd sterk verlegd naar het innerlijke leven van de gelovige. Vandaar de religieus-psychologische inslag die de N.R.-prediking kreeg. De prediking werd bevindelijk. Op zich een goede zaak — zie J. Douma hierover nog onlangs in de Reformatie, 14-9-'74, p. 372. Maar men ging er op den duur toch de ziekelijke kant mee op. En tenslotte (F. A. Lampe) werd de N.R.-prediking uitsluitend en alleen opgezet naar de klassifikatiemethode.

Hier moeten we toch even stil staan bij die klassifikatiemethode. Wat moet daaronder verstaan worden?

In deze methode gaat het erom

dat de hoorders (in de gemeente van Christus) worden ingedeeld in staten, standen en klassen. Allereerst zijn er twee staten van bekeerden en onbekeerden. Tussen beide staten ligt wat genoemd wordt de grote caesuur. Beide staten zijn weer onderverdeeld in allerlei standen. In de staat der bekeerden treft men de bekommerden, de gelovigen en de verzegelden aan. In de staat der onbekeerden is er een hele serie standen die van onverschilligen en onkundigen loopt tot aan de slapers en liefdelozen, p. 159. En verdere onderverdelingen waren gebruikelijk. Zo werd het mogelijk aan te geven in welke klasse (staat en stand tesamen) men zich bevond.

Op den duur werd een vaste route met vaste stations uitgestippeld om van de onbekeerde in de bekeerde staat te geraken. En van die route kon men niet afwijken. En aan de hand van dit vastgestelde schema moest men in staat geacht worden aan te geven hoe ver het gevorderd was met de groei van zijn geestelijke leven. Vandaar de oproep tot hulp van de klassifikatiemethode bij dit zelfonderzoek leiding moest geven, leiding geven bij de geestelijke groei van de individuele gelovige.

Het laat zich verstaan dat de gemeente, „een gemengde hoops

volks”, een meervoudige toepassing behoefde. Iedere klasse moest apart worden toegesproken, vermaand of vertroost.

In zijn studie analyseert dr Brienens een groot aantal preken van N.R.-vertegenwoordigers, die ondanks allerlei verschillen in ieder beval de grote caesuur handhaven en laten functioneren in de prediking.

De herkomst van deze methode zoekt dr Brienens in de na-reformatische scholastiek en in de middeleeuwse mystiek; er lopen lijnen van de moderne devotie van een Geert Groote naar de N.R.

Dr Brienens licht ons ook in over de motieven van de N.R.-predikers om deze methode te gaan gebruiken. Ze voerden een bijbels motief aan. Teksten als: 2 Tim. 2:15, Rom. 15:16, 2 Cor. 2:15 e.v. werden aangehaald. Natuurlijk ook de gelijkenis van de zaaier, wiens zaad niet op dezelfde plaats valt. Zie p. 196, 199. Confessioneel motief: behalve naar de Leerregels van Dordt met hun spreken over verkiezing en verwerping werd ook verwezen naar de H. Cat., o.a. met zijn indeling in de bekende drie stukken.

Pastoraal kozen ze voor deze methode omdat ze in de volkskerk van die dagen stonden. Dr Brienens noemt het voorbeeld van

Middelburg met zijn 20.000 zielen, bewerkt door slechts 12 predikanten bijgestaan door 24 ouderlingen en 24 diakenen. Die situatie vroeg eenvoudig om een publiek uitoefenen van het pastoraat via de prediking. Wat een meervoudige toepassing onderscheidenlijk preken via deze klassifikatiemethode begrijpelijk maakt. Zie p. 202.

Maar, zegt dr Brien en op p. 242, deze motivatie is achteraf aangevoerd om „als steunberen bij het gebouw van de klassifikatiemethode” te dienen. Ze vormt dus niet de eigenlijke bron ervan.

Het lijkt mij duidelijk dat deze klassifikatiemethode niet maar een methode, een formele zaak dus, is, die de inhoud van de prediking verder niet zou raken. Deze studie van dr Brien en laat zien dat deze methode het Woord en zo ook de prediking wringt in een harnas waar ze naar hun aard niet zich thuis kunnen voelen. Wat de aard van het Woord en de prediking aangaat sluit dr Brien en zich ondermeer aan bij wat C. Veenhof daarover geschreven heeft in „Prediking en Uitverkiezing”, en zo ook bij Calvijn. De gereformeerde prediking is de levende verkondiging van het Woord van God voor zijn verbondsgemeente met de oproep tot geloof en bekering en met geestelijke leiding voor die geloven in de situaties van hun tijd. Zie p. 306.

Tegenover de klassificering stelt hij de totalisering van de gemeen-

te als de verbondsgemeente wie de beloften golden, hoofd voor hoofd, en die geroepen is tot geloof in de Heere Jezus.

En van hier uit valt het niet moeilijk ernstige kritiek uit te oefenen op de prediking van de N.R. en op alle prediking die naar deze methode wordt opgezet ook vandaag nog in verschillende kerken van gereformeerde signatuur.

Al met al een belangrijke studie die dr Brien en ons geboden heeft, waarvoor hem onze dank toekomt. Dat er op zijn studie ook kritiek uit te oefenen valt, laat zich verstaan, gezien de onontgonnenheid en gekompliceerdheid van de N.R. Tijdens de promotie is er ook het een en ander ingebracht tegen de opzet van de studie.

Maar bij mij overheerst de lof. Te meer ook daar in de voortgaande gesprekken tussen chr. gereformeerden en vrijg. gereformeerden, waarin de prediking zo'n centraal thema is, dit boek van dr Brien en een welkome bijdrage kan leveren om te komen tot wederzijdse overeenstemming.

N.a.v.: T. Brien en,

„De Prediking van de Nadere Reformatie”,

Een onderzoek naar het gebruik van de klassifikatiemethode binnen de prediking van de Nadere Reformatie.

Uitg. Ton Bolland, v.h. H. A. van Bottenburg B.V., Amsterdam, 1974. Prijs f 29,50.

C. VEENHOF — KAMPEN

Rondom de abortus-kwestie

De abortus-kwestie staat momenteel in het middelpunt van de belangstelling en veroorzaakt hevige spanning en conflict. We willen daarover enige informatie geven.

Volgens de nederlandse, nog steeds geldende, wet is abortus provocatus, de opzettelijk teweeggebrachte zwangerschapsverstoring verboden.

Art. 295 van het wetboek van strafrecht luidt:

„De vrouw die opzettelijk de afdrijving of den dood van hare vrucht veroorzaakt of door een ander laat veroorzaken, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren”,

De vrouw die dit doet maakt zich dus volgens de wet schuldig aan een misdrijf.

Maar ook degene die een abortus-ingreep verricht! Art. 297 van de genoemde wet luidt namelijk:

„Hij die opzettelijk de afdrijving of den dood der vrucht ener vrouw met hare toestemming veroorzaakt, wordt ge-

straft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren en zes maanden.”

Het is een bekend feit dat met deze wetsartikelen op ontstellende wijze de hand wordt gelicht. Ze zijn praktisch een dode letter geworden. In Nederland worden thans per jaar twintig duizend Nederlandse en ten minste veertig duizend buitenlandse vrouwen geaborteerd. Dat geschiedt door meer dan 150 artsen en specialisten.

★ ★ ★

De opbrengst van deze, vooral door het buitenlandse „aanbod”, zeer bloeiende abortus-industrie is indrukwekkend. Ze wordt begroot op 21 à 24½ miljoen gulden als men de gemiddelde kosten van deze ingreep op f 350,— stelt. Zoals men weet exploiteert de N(ederlandse) V(eereniging voor) S(exuele) H(ervorming) drie abortus-klinieken. In deze vereniging brak een poos geleden een soort paleisrevolutie uit. Het zittende bestuur werd weggewerkt. Een

C. P. PLOOY — EDE

Over Van Ruler

VI. „Ik heb een droom gedroomd”

Evenals Martin Luther King heeft ook Van Ruler zijn droom gedroomd, de droom van de theocratie. Zie zijn kort na de oorlog verschenen grote trilogie: Religie en Politiek, Vaart en Visie, Droom en Gestalte.

Een citaat uit het 2e boek:

„Bezweken onder de overmacht van Gods onbegrijpelijke genade vraagt de kerk om een christelijke staat. Dat is het profetisch visioen, stralend en brandend, waarvan de kerk van Jezus Christus al de eeuwen door geleefd heeft en waarom zij in telkens weer andere vormen geworsteld heeft:

een gemeenschap, nationaal en politiek en sociaal en economisch en cultureel, waarin de mens zichtbaar en tastbaar en aards, in de gestalten van het dagelijks leven, God zou dienen en dat er zo volkeren, continenten, culturen zouden zijn, die in al de geledingen van hun wereldse bestaan God zouden loven”. (p. 30)

We zagen de vorige keer, hoe Van Ruler de mens ziet in zijn staan „gegenüber”, tegenover God, en hij staat daar voor Gods

aangezicht om Zijn Naam te prijzen!

Daarin vinden we maar niet de zin van ons leven, maar krijgen we er ook zin in. Wanneer we liturgisch bezig zijn, „tegenover” God, maar niet alleen in de kerk, maar ook als we de straat op gaan en in de staat bezig zijn. Van Ruler noemt politiek bezig zijn een heilige zaak. Naar zijn smaak is de gelovige daarin het meest liturgisch bezig. En ook de overheid is daarin liturgisch bezig. Van Ruler mag graag verwijzen naar Rom. 13, waar Paulus de overheid noemt Gods diaken (vers 4) en Gods liturg (vers 6).

Er was wel moed voor nodig om met deze theocratische gedachten naar voren te komen, zo kort na het nationaal-socialistisch experiment, want ook de N.S.B. had geijverd voor een „Godbelijdende staat”. Maar het werd een „Godbelijdende staat”, die ten prooi viel aan de demonie van een nieuw heidendom. Ze bedoelde geen theocratie in die zin, dat de God van Abraham, Isaac en Jacob zou regeren, maar ze beoogde een staat, die zichzelf tot god uitriep en de onderdanen dwong hem als een god te vereren.

Wanneer uit reactie hierop de roep om de neutrale staat sterk wordt, wijst Van Ruler een weg, die uitnemender is. Niet de staat, die zichzelf tot God verheft, en ook niet de neutrale staat, maar een staat, die zich stelt onder en luistert naar het woord van de God van Israël, de Vader van Jezus Christus.

Waar blijven we met een neutrale staat, vraagt Van Ruler zich af. „Wordt dan niet elk besef uitgewist hiervan, dat de levende God

en de afgoden wonen op de aarde? Wonen er van nu voortaan alleen maar mensen op aarde? En waar zal dan in al die menselijkheid de naam Gods nog wonen op aarde?” (a.w. p. 128 en 185)

Van Ruler ziet de politieke orde als een zaak van de hoogste, ja heilige orde. Ze betekent de bedwining van de chaos en de ordening van het leven overeenkomstig de wet van God, en dan de volle wet, in haar beide tafels. Het gaat in de politiek om een ordening, waarin de mens en het heil voor elkaar bewaard worden; ja het gaat om de uitbreiding van het heil over de ganse oppervlakte van het bestaan.

Wanneer de apostelen worden uitgezonden met het evangelie, gaat het niet maar om behoud van zielen, maar van het hele bestaan: ze moeten volkeren met het evangelie aanspreken en de Geest gaan volken en culturen kerstenen.

De tijdruimte tussen hemelvaart en wederkomst van Christus geeft daar volop gelegenheid voor. Van Ruler is van mening, dat deze ongedachte tijd, ons geschonken, een andere interpretatie vereist dan de puur eschatologische. Overspannen toekomstverwachting heeft geen oog voor het werk van de H. Geest tussen pinksteren en parousie. Hij schept politiek gevormde culturen als plaatsen, waar de naam Gods op aarde woont. En zowel overheden als onderdanen mogen daarin Gods medewerkers zijn, in de Geest.

Waar zullen we zowel inspiratie als model voor zulk een theocratische ordening anders en beter vinden dan in het Oude Testament? Was dat niet de Bijbel van Israël, voor Jezus en voor de

apostelen? Van Ruler gaat zo ver, dat hij het O.T. noemt de eigenlijke Bijbel en het N.T. niet meer dan een lijstje met vreemde woorden en hun verklaring achterin. (Zie zijn twee lezingen over de waarde van het O.T. in Religie en Politiek, p. 123-149) Een uitspraak, die men als zovelen van hem met een korreltje zout moet nemen! Maar er school in zo'n krasse uitspraak toch wel zoveel ernst, dat hij vrijmoedig vanuit Deuteronomium het pleit voerde voor een theocratisch socialisme. In de lijn, dacht ik, van wat prof. Goudzwaard nog onlangs in ons blad heeft gepubliceerd.

Het zou ons te ver voeren om na te gaan in hoeverre de theocratische gedachten van Van Ruler verschillen van wat het G.P.V. nastreeft. Als ik me niet vergis heeft een man als dr Verbrugh, lid van de Tweede Kamer voor het G.P.V., ooit onder invloed gestaan van Van Ruler.

De droom der theocratie heeft bepaald de tijd niet mee. Terwijl Van Ruler vol waardering kon spreken over het Constantijnse tijdperk, juicht men algemeen het ten einde lopen daarvan zeer toe. Waardeerde Heering dit tijdperk niet als „de zondeval van het christendom”? En ziet Boerwinkel in het einde van dit tijdperk niet de dageraad dagen van een nieuw begin? (Zie zijn „Einde of nieuw begin”).

In 1947 schreef Van Ruler aan het eind van zijn dissertatie over „De vervulling van de Wet”: „De kerstening van de staat, de maatschappij en de cultuur is een droom, die het hart van allen die de Heere kennen in liefde vertereert”. (p. 533)

nieuw werd gekozen. Grote verwarring ontstond. Het weggestemde bestuur ging in beroep bij de rechter. Twee klinieken kozen de zijde van 't nieuwe bestuur. Maar voor alle zekerheid stortten die de inkomsten van hun „bedrijf” na de revolutie op een aparte bankrekening. Na een paar weken stelde de rechter het oude bestuur in het gelijk. En toen bleek dat de „opbrengst” van de twee klinieken in die tijd — het zijn niet de grootste — f 275.000,— te zijn! Men merkt: het abortus-bedrijf is een winstgevendende bedoening.

★ ★ ★

De z.g. progressieve partijen poneerden in hun verkiezingsprogramma Keerpunt 1972: „De strafbaarstelling van zwangerschapsonderbreking door artsen wordt opgeheven.” Vóór de abortus dienen „dezelfde regels en waarborgen (te) gelden als voor iedere andere medische misgreep.” Door deze „eis” te stellen plaatsen zich de PvdA, de PPR en D'66 dus achter de door de „dolle Mina's” opgeheven leus: de vrouw moet zijn „baas in eigen buik”. Met de „eis” van de „progressieve drie” gaan ook vele „progressieve” gereformeerden akkoord. Speciaal prof. Kuitert verdedigde die. Men kan in het politieke wereldje van ons Vaderland in hoofdzaak drie standpunten onderscheiden ten aanzien van de wettelijke bepalingen aangaande de abortus. Zonder meer **tegenstanders** van een legaliseren daarvan zijn de SGP, het GPV, de RKP en de Boerenpartij. Verdedigers van een **beperkte** legalisering zijn de z.g. „confessionele” partijen, KVP, ARP, CHU. **Voorstanders** van het volledig vrijgeven van abortus zijn PvdA, VVD, PPR, DS'70, D'66, CPN, PSP.

★ ★ ★

In 1971 leek het of de confessionele partijen hun zin zouden krijgen. In het regeerakkoord van het kabinet-Biesheuvel werd uitgesproken dat abortus alleen „onder voorwaarden” zou worden toegestaan. Een van die voorwaarden was dat alleen dan tot een abortus zou mogen worden overgegaan nadat het advies was ingewonnen van een team waarin niet alleen medici maar b.v. ook predikanten en psychologen zouden worden opgenomen. Deze deskundigen zouden „de bescherming van 't leven van de vrucht” moeten afwegen tegen „ernstige bedreiging van geestelijk en lichamelijk welzijn van de vrouw.” In het akkoord-Steenkamp bleef in het midden of dit advies al of niet bindend was.

★ ★ ★

De ministers Stuyt (volksgezondheid) en Van Agt (justitie) kwamen al gauw met een wetsvoorstel. Daarin stond „minder” dan het regeerakkoord deed verwachten. VVD en DS'70 hadden zich blijkbaar goed laten gelden bij de opstelling van het wetsontwerp. De arts kreeg nl. daarin vrijheid om het advies van het „abortusteam” naast zich neer te leggen. Wel moest hij vóór de ingreep overleg plegen met de huisarts van de vrouw (of met een andere arts) en met een of meer deskundigen, maar ten slotte mocht hij

zelf een beslissing nemen over het al of niet toepassen van de abortus. Als een vrouw zich wendt tot een arts die geen bezwaar heeft tegen het aborteren kan de abortus zo altijd doorgaan! Van enige wezenlijke remming daarvan is bij deze procedure geen sprake. Verdere voorwaarden waaraan volgens dit wetsontwerp bij het uitvoeren van een abortus zijn 1e. ze mag alleen in een erkend ziekenhuis plaats vinden. 2e. een vrouwenarts moet toezicht houden op de ingreep. 3e. elke abortus moet worden geregistreerd.

★ ★ ★

Zoals bekend is hebben de PvdA-leden Lamberts en Roethof een eigen wetsvoorstel ingediend. Volgens dat initiatiefvoorstel wordt de beslissing over een abortus geheel en al aan de in geding zijnde vrouw overgelaten. De bedoeling van de voorstellers waren: 1. het terugdringen van de onrustbarende stijging van de illegale gevallen van abortus; 2e. de bescherming van de volksgezondheid; 3e. de opheffing van de bestaande rechtsonzekerheid; 4e. het scheppen van de persoonlijke verantwoordelijkheid van de vrouw en de arts door „het wegnemen van wettelijke belemmeringen die in brede kring als ongerechtvaardigd worden gevoeld.” Bij de z.g. confessionelen heersen grote bezwaren tegen dit wetsvoorstel. De overheid is volgens hen wel degelijk verantwoordelijk voor de bescherming van het leven. Bovendien achten zij het ontoelaatbaar dat bij het eventueel plegen van een abortus de man, de echtgenoot wettelijk geheel buiten spel wordt gelaten. Dit ondermijnt de verhouding tussen man en vrouw.

★ ★ ★

Grote moeilijkheden over de abortus-kwestie ontstonden toen Burger bezig was het huidige kabinet in elkaar te flansen. De „bazen” van dat kabinet, de „progressieve drie”, hielden onwrikbaar vast aan hun plan tot liberalisering van de abortus. Maar de „gedogers” van dat ministerie — de KVP en de ARP — wilden daar niet van weten.

Toen kwam de slimme Burger op een lumineus idee. Het nieuwe kabinet moest zich maar niet inlaten met dat hete hangijzer. Het moest daarbij de rol van toeschouwer gaan spelen. Er was een initiatiefvoorstel van de PvdA-mannen Lamberts en Roethof. En nu moesten de KVP en de ARP ook maar met een initiatiefvoorstel komen. Die twee voorstellen zouden dan tegelijkertijd bij de Tweede Kamer in behandeling komen. En dan kon de Kamer een keuze doen uit die twee projecten. Het kabinet-Den Uyl-Van Agt zou, zo was de afspraak, het wetsvoorstel Stuyt-Van Agt dat nog tijdens het vorige ministerie was klaargemaakt pas intrekken als de twee „confessionele” partijen hun voorstel hadden ingediend. En het voorstel Lamberts-Roethof zou ook niet in behandeling worden genomen vóór het voorstel van de Rooms-Katholieken en Antirevolutionairen aan de Kamer was gepresenteerd. Het is geen wonder dat velen deze wonderlijke gang fel bestreden. Het P'66 kamerlid Anneke Goudsmit vond het onverdragelijk dat

aan de „progressieve” regering het initiatief over deze zaak uit handen was genomen. En ze weigerde daarom het staatssecretariaat van justitie te aanvaarden. De CHU wilde niet met de Antirevolutionairen en de Rooms-katholieken meedoen bij het samenstellen van zo'n wetsontwerp. Zij acht het parlementair onjuist dat de KVP en de ARP geen bindende afspraken heeft gemaakt over de abortuswetgeving toen het kabinet-Den Uyl-Van Agt werd gevormd, en dat dat kabinet deze belangrijke zaak in een passief beleid aan de initiatieven van de Kamer overlaat. De vroegere fractievoorzitter van de CHU Tilanus verklaarde eens „dat het kabinet leiding moet geven bij de wetgeving op een zo essentieel terrein van overheidsverantwoordelijkheid.”

De stunt van Burger ten aanzien van deze kwestie was inderdaad een bijzonder slimme. Ze moest speciaal voor de „progressieven” zeer aantrekkelijk zijn. Want het is zo goed als zeker dat als de twee initiatiefvoorstellen — dat van Lamberts-Roethof en dat van de KVP en de ARP — in de Kamer aan de orde komen het wel vaststaat dat dat het eerste zal worden aanvaard! Een moeilijkheid is alleen dat als zo'n wetsvoorstel ook door de Eerste Kamer is aanvaard het door minister Van Agt zal moeten ondertekend worden om wet te kunnen worden. En het is de vraag of deze dat met zijn geweten in overeenstemming zal kunnen brengen! Bij de behandeling van de begroting van justitie het vorige jaar weigerde deze minister te zeggen of hij zijn goedkeuring zou willen geven aan het voorstel-Lamberts/Roethof als het door de Volksvertegenwoordiging zou zijn aanvaard. Onder scherpe kritiek van PvdA, PPR en D'66 zei de minister: „Die vraag zal ik dan beantwoorden.”

★ ★ ★

De abortus-kwestie houdt evenwel niet alleen Regering en Staten-Generaal bezig, ze is ook in felle discussie in de kerken. Het duidelijkst spraken zich de bisschoppen van de „Nederlandse provincie” van de R.K.K. zich uit. Ik wil enkele uitspraken uit hun brief citeren.

„Toch willen wij hier ook duidelijk uitspreken, dat het prijsgeven van de rechtsbescherming van het ongeboren leven het einde zou betekenen van een openbaar erkende, in het recht verankerde maatschappelijke verplichting jegens een weerloze vorm van menselijk leven...”

Tevens zou dit een vacuum scheppen, waarin op den duur zelfs een tegengesteld beginsel zou kunnen worden geïntroduceerd, namelijk de verplichting of minstens het recht om in het algemeen belang een zwangerschap onder bepaalde omstandigheden te beëindigen... Ten slotte is te verwachten, dat het terugtrekken van de rechtsbescherming aan het ongeboren leven niet zonder invloed zal blijven op de rechtsbescherming van het menselijk leven in het algemeen.”

De kern van de zaak waarom het hier gaat verwoorden de bisschop-

pen op voortreffelijke wijze in deze uitspraak:

„De plicht om het menselijk leven te beschermen geldt voor iedereen. Wie zich laat normeren door Gods Woord, weet zich tot deze beschermplicht bovendien uitgenodigd door zijn geloof in het betrokken zijn van de scheppende God bij het ontstaan van ieder mens, in de persoonlijke relatie van de Vader van alle leven met elk menskind, vanaf het eerste begin van zijn bestaan. Wij kunnen denken aan het Woord van de psalmist „Gij hebt toch mijn nieren gemaakt, mij gegeven in de schoot van mijn moeder... Uw ogen zagen mij, vrucht, ongeboren, in Uw boek is alles beschreven, de dagen die vorm ontvingen, voor één ervan was gekomen.” (Ps. 139: 13 en 16).”

Ook de synode van de Hervormde Kerk heeft zich eveneens met dit vraagstuk bezig gehouden. Maar zij kwam er in de juni-vergadering niet uit. In november zal zij er zich weer mee bezig houden. Het heeft er alle schijn van dat zij zich zal uitspreken tegen de abortus, tenzij het lichamelijk en geestelijk welzijn door een voortgezette zwangerschap bedreigd wordt.

Een dezer dagen verscheen ook een rapport van de deputaten die door de synode van de Geref. Kerken over de bestudering van dit vraagstuk zijn benoemd. Het rapport laat duidelijk uitkomen dat de abortus geen „waardevrije” handeling is. De abortus mag daarom niet op één lijn gesteld met de anticonceptie zoals de N.V.S.H. doet. Maar het rapport acht de vrucht in de moederschoot in de eerste weken niet van dezelfde waarde als het pasgeboren kind. Voorts wil het rapport zonder meer de beslissing van de vrouw in deze respecteren, omdat een vrouw geen kind kan worden opgedrongen dat zij niet begeert. Merkwaardig is dat het rapport alleen spreekt van de beslissing van de vrouw en de man er geheel buiten laat, terwijl juist veel gehuwde vrouwen om abortus vragen. Het rapport wil eigenlijk niet kiezen tussen het „Nee-tenzij” en het „Ja-tenzij”. Volgens het rapport mag voorts de pastor niet tegen de vrouw zeggen dat hij de abortus verkeerd vindt. Hij mag haar alleen helpen om voor zichzelf tot een verantwoorde beslissing te komen. Het offer van een voldragen zwangerschap mag van een vrouw niet geëist worden.

Dit deputaten rapport nadert zeer dicht het standpunt van de „progressieve drie”.

Tegen dit rapport is op de synode sterk verzet gerezen. Speciaal door dr. Rietveld en dr. Wentzel. Zij stelden zich op het „Nee-tenzij”-standpunt. Zij zijn van oordeel dat het menselijk leven moet gezien worden onder het aspect van eeuwigheid, óók het leven van het ongeboren kind. Zij beschouwen het als liefdeloos de vrouw alléén een zo belangrijke beslissing te laten nemen. De gemeente moet haar helpen in het aanvaarden van de ongewenste zwangerschap, in het bijzonder de ongehuwde moeder. Het is huns inziens niet juist de verkeerde beslissing van de vrouw om direkt

tot abortus over te gaan te respecteren.

Door de synode werd besloten dat de deputaten met de synodale commissie zullen proberen zo mogelijk tot overeenstemming te komen.

Zo wordt in volk en Kerk gezwendeld, gemodderd én geworsteld met dat trieste fenomeen de abortus: het opzettelijk doden van het ongeboren kind.

Kerknieuws

Beroepen te Emmeloord: Ds G. Mul te Dronten.

Afscheid ds G. v. d. Brink — Op zondag 27 okt. jl. nam ds G. v. d. Brink wegens vertrek naar Rotterdam-Overschie afscheid van de kerk te Zwolle met een preek over Johannes 2:1-11. Hij werd toegesproken door ds Z. G. van Oene namens kerkeraad en gemeente. Afgevaardigden van de Chr. Geref. kerk ter plaatse en van de klassis Enschede woonden de dienst bij.

Ds P. Veldstra — Ds P. Veldstra te Leerdam hoopt op 6 november a.s. te gedenken, dat hij 25 jaar geleden intrede deed in zijn eerste gemeente, nl. die te Kantens. Vandaar vertrok hij naar de gemeente te Nieuwer-Amstel, waar hij zijn werk begon op 9 augustus 1953. Vervolgens verbond ds Veldstra zich aan zijn huidige gemeente te Leerdam op 7 april 1957.

Ds C. van Leeuwen — Ds C. van Leeuwen te Bilthoven hoopt op 9 nov. a.s. zijn 25-jarig ambtsjubileum te vieren. Op 9 november 1949 werd hij nl. in het ambt bevestigd te Tiel-Zaltbommel. Vandaar vertrok hij naar IJsselmuiden-Grafhorst, waar hij intrede deed op 23 november 1952, terwijl ds Van Leeuwen vanaf 1 juni 1962 zijn huidige gemeente te Bilthoven dient.

Gesprek tussen verontrusten en „Buitenverbanders“ — De vereniging van (verontruste) gereformeerde predikanten „Calvijn“ belegde op woensdag 23 okt. jl. een ontmoetingsdag met de predikanten van de gereformeerde kerken („buiten verband“). Ds Z. G. van Oene te Zwolle leidde het gesprek in met een referaat getiteld: „In het spoor van de Vrijmaking!“. De referent typeerde de vrijmaking van 1944 als een nee-zeggen tegen bovenschrijftuurlijke bindingen, tegen het juk van dogmatische konstrukties en tegen schorsingen en afzettingen, die daarvan het gevolg waren. De Vrijmaking was een oekumenisch-gereformeerde daad, aldus ds Van Oene. Maar al gauw ging het fout. Als gevolg van een vereniging van het kerkbegrip maakte de oorspronkelijke gereformeerde oekumenische

openheid plaats voor de strakke lijn, die uitliep op de scheuring in 1967 en volgende jaren. De Zwolse predikant betoogde voorts, dat de verontrusten, de „binnen- en buitenverbanders“ en de christelijke gereformeerden elkaar nodig hebben! Hij riep tenslotte de verontruste gereformeerden op zich vrij te maken, waarmee hij niet direkt bedoelde, dat men zich bij een vrijgemaakte kerkengroep moest aansluiten. Hij beoogde ermee, dat men in woord en daad zou tonen geen enkele verant-

woordelijkheid op zich te nemen voor zondige besluiten en dwalingen in de (syn.) gereformeerde kerken. Op het referaat volgde een geanimeerde discussie, waaraan ettelijke predikanten deelnamen. Ds W. G. v. d. Brink te Nieuw-Loosdrecht (verontrust predikant) wekte de kollega's op waar mogelijk met elkaar te ruelen. Zo kan men dan via preekbeurten de verbondenheid aan elkaar aksentueren en iets openbreken in de richting van één reformatische kerk!

Marc de Klijn,

Christenen doorgelicht

Hoe brengen christenen in deze tijd hun geloof in praktijk? Wat is hun geloof voor hun werk? Zes interviews: met Prof. Dr. C. Boertien, Prof. Dr. B. Goudzwaard, Ds. G. Boiten, Prof. Dr. H. R. Rookmaaker, Ir. J. van der Graaf en Prof. Dr. H. J. J. M. van Straelen.

De auteur verzorgde zelf de vormgeving. Het is een fraai boekje geworden! Heel apart!

68 pagina's, 6 foto's.
Prijs slechts f 6,50

Uitgave:
Stichting Interlektuur,
Veldhoven.

Drs H. de Jong,

Brood in Bethlehem

Zes preken over het boek Ruth gehouden zomer 1974 in Amsterdam-C.

72 pagina's.
Omslag Marc de Klijn.
f 6,90.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en rechtstreeks bij de uitgever

Buiten & Schipperheijn B.V.

Amsterdam, Valkenburgerstr. 106,
tel. 020-236612 - postgiro 22960

GOED NIEUWS!

In de reeks

„DE VOORZEIDE LEER“

verschijnt binnenkort:

PSALMEN (I)

door Ds. F. VAN DEURSEN

416 bladz. in fraaie stempelband met goudtitel, prijs f 35,—, doch thans nog voor de **intekenprijs van f 29,50.**

Thans leverbaar de delen:

Ds. C. Vonk:

Inleiding - Genesis - Exodus f 23,50
Leviticus f 31,00
Numeri - Deuteronomium .. f 36,50
Jozua f 35,00
Richteren f 35,00

Ds. F. van Deursen: Psalmen (I) f 35,00*)
*) Intekenprijs tot 31 dec. a.s. f 29,50

In voorbereiding: Ds. F. van Deursen: Psalmen (II)
f 35,—, bij vooruit bestellen en betalen f 29,50.

„Broodnodig zulke boeken in deze tijd. Ze leren de Schrift verstaan, geven inzicht en doorzicht.“

Degenen, die alle verschenen delen over de H. Schrift willen aanschaffen kunnen ze direkt ontvangen, desgewenst tegen betaling van **f 25,00 per 3 maanden!** Volledig prospectus zenden wij op aanvraag.

Firma Wesdijk, Liebeek & Hooijmeijer
Singel 55 — Barendrecht — Giro 216828

KERSTNUMMER ELISABETHBODE

een nummer van 24 pagina's in kleur

- ★ rijk gevarieerde inhoud: artikelen, foto's, gedichten, verhalen
 - ★ uitzonderlijk lage prijzen: 36—16 cent per exemplaar
 - ★ geen aparte nota voor verzendkosten
 - ★ een nummer geschikt voor huis-aan-huis verspreiding
- VOOR f 190,— HEBT U AL 1000 EXEMPLAREN!

EVANGELISATIE
LEKTUUR
BIJ
UITSTEK!

op verzoek zenden wij een
proefnummer toe
bestellingen graag vóór 1 december

bestellingen en aanvragen aan:

STICHTING ELISABETHBODE

Postbus 100 — Lochem — telefoon 05730-2770 's avonds 2526

Redactieleden

Ds G. Janssen
Drs H. de Jong
D. W. L. Milo
Ds H. Smit
Drs H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

Postbus 7176
te Amsterdam.
Redactie-assistent
K. Muller

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen“,
Slotlaan 220, Zeist.
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar
f 11,75 per halfjaar
f 6,15 per kwartaal
Buitenland: Europa
en zeepost f 30,—;
Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw“

Abonnementenadministratie
Pasteursingel 29b,
Rotterdam-7
Tel. 010-153703
Giro 40 49 45